

FÖLDES GYÖRGYI

Beigli és főbelövés

(Zoltán Gábor: *Orgia*)

Zoltán Gábor *Orgia* című dokumentumregényéből, mely rendkívül nehéz, embert próbáló olvasmány, a XII. kerületi nyilasok rémtetteiről: kínzásokról, verésekről, szexuális erőszakról, Dunába lövésekről értesülhetünk. A nyilasok kegyetlen viselkedésének alapját a faji (és részben vallási) előítéletek, illetve az ezekből fakadó dehumanizáló gondolkodás adja, s ezeknek számos megnyilvánulásával találkozhatunk a szövegben is. A tanulmány kérdése, hogy egy szépirodalmi alkotásban milyen irodalmi kódokban, azaz testreprezentációkban, metaforizációban, narratológiai sajátosságokban nyilvánulhat meg ez a dehumanizációs szituáció és attitűd.

A DEHUMANIZÁCIÓ AKTUSA

A nyilasok, akikről a regényben szó esik, nem a Hannah Arendt által bemutatott technokraták,¹ hivatalnokok, ők nem a „rossz banalitását” képviselik: míg Eichmann Auschwitzban járva meg sem tekintette a krematóriumokat, távol tartotta magát a fizikai pusztítástól, ők saját kezükkel, és minél fájdalmasabban iktatják ki az ellenséget. A legváltozatosabb és a legkegyetlenebb kínzásokkal illetik a kerületből összegyűjtött, többnyire – de nem minden esetben – zsidó foglyaikat, mielőtt végeznének velük. Ilyen például a fej véccékagylóba nyomása, az éheztetés, a mínusz 20 fokban alsóneműben gyalogoltatás, a szem kivájása, a fej szétverése, s a nyilvános szexuális erőszak minden mennyiségben, ami egyébként nem mentesít az egyéb kínzások alól (illetve e kettő „keresztzése”, az ún. gumibottal köpülés); a férfi nemi szerv szétverése. Végül, mivel már nincs elég golyó, macskakövekkel verik agyon az áldozatokat, s ez véres mészárlásba torkollik. Persze emellett a pszichológiai kínzás is az eszköztárukba tartozik, megfélemlíteni,² vagy éppen hidegvérűen kihasználni reménykedésüket, kiszolgáltatottságukat.³

A nyilasok számára azonban mégiscsak a test az, amelyet el kell pusztítani (a lelket csak ezen keresztül), mert ez a másság, idegenség fészke, s számukra minden más csak a testen, a fizikai-biológiai valóságon keresztül létezik. „Az idegenség, a másság nem ott kezdődik, ahol a föld és a víz elválík egymástól, hanem

¹ Hannah ARENDT, *Eichmann Jeruzsálemben: Tudósítás a rossz banalitásáról*, ford. Mesés Péter, Osiris Könyvtár, Judaika (Budapest: Osiris Kiadó, 2000).

² ZOLTÁN GÁBOR, *Orgia* (Budapest: Pesti Kalligram, 2016), 48.

³ Uo., 171.

a bőrnél, a test felszínén”, írja Clifford Geertz *The uses of diversity* című könyvében.⁴ Persze a Másik vagy az Idegen teste csak látszólag biológiai entitás – nem esszenciális, hanem relatív és konstruált. Konstruált, hiszen a test mindig valamely diskurzus vagy narratíva részeként, nyelvi konstrukcióként áll előttünk, ráadásul egy társadalmi térben megképződő szociális/kulturális reprezentáció. Ebből következően relatív is, idegenségének relatív voltát leginkább Erving Goffman interakcionista felfogású *stigma*-fogalmával⁵ világíthatjuk meg: a stigma az idegennek normatív elvárásaink, követelményeink alapján felépülő „képletes szociális identitása” és a tényleges szociális identitása közötti hézag, amelynek alapján az addig önmagát épnek és normálisnak tudó illető bemocskolt, megfertőzött személyként íródik le – ekként persze a stigma nem törvényszerűen kötődik a testiséghez, de a testi adottságok sokszor definitívnek mutatkoznak ilyen esetben. Az is meghatározó jelentőségű, hogy a domináns csoport gyakran saját tagjainak gyűlölt jellemvonásait vetíti ki a stigmatizált csoportra,⁶ s ebben a projekciós eljárásban leginkább a különböző testfantáziák játszanak szerepet, a test lesz a rasszista ember elsődleges projekciós objektuma.

De ha narratíváról, illetve projekcióról beszélünk, akkor világos, hogy a regényre vonatkoztatottan a *ki lát?/ki beszél?* kérdése, a narráció és perspektíva alapvető fontosságú. A szövegben végig az ide-oda csúszkáló perspektíva és narrátori hang jellemző, s ez gyakran pár bekezdésenként, olykor pár mondatonként változik. A két oldal, gyilkosok és áldozatok közül inkább a nyilasok vannak előtérben, többnyire ők beszélnek többes szám első személyben,⁷ máskor perspektívájuk szabad függő beszéden keresztül érvényesül.⁸ Ennél ritkábban az áldozatok felől érzékeljük az eseményeket, mint például a regény végén Renner feleségének, Teréznek a visszaemlékezésében. A regény főszereplőjévé azonban minden bizonytalansággal Renner emelkedik, akinek pozíciója köztes, a tettesek és áldozatok között helyezkedik el. (Ún. „őskeresztény” gyáros, ám a felesége és a szeretője is zsidó, s nem csak őket bújtatja, hanem néhány munkását is, továbbá katonaszökevény – megkínózzák, ám őt a többiekkel szemben nem végzik ki, hanem félig szabad, félig fogoly anyagbeszerzőjükké teszik meg; és ott tartózkodása végén egy pillanatra bevonják a fizikai atrocitásokba is.)

⁴ Clifford GEERTZ, „The uses of diversity”, *Michigan Quarterly Review* 25, 1. sz. (1986): 105–123, 112. Saját fordítás: F. Gy.

⁵ Erving GOFFMAN, *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity* (London: Penguin Books, 1963). Magyarul: Erving GOFFMAN, „Stigma és szociális identitás”, ford. HABERMANN M. Gusztáv, in Erving GOFFMAN, *A hétköznapi élet szociálpszichológiája*, 179–250 (Budapest: Gondolat Kiadó, 1981). Idézi még: CSABAI Márta és ERŐS Ferenc, *Testhatárok és énhatárok: Az identitás változó keretei* (Budapest: József Műhely, 2000), 109.

⁶ Wilfred BION, *Experiences in Group* (London: Tavistock, London), 1981, idézi: CSABAI-ERŐS, *Testhatárok...*, 120.

⁷ ZOLTÁN G., *Orgia*, 81.

⁸ Uo., 71.

Zoltán Gábor metatextuális szövege, a *Szomszéd* című esszéregény ekképpen ad magyarázatot az *Orgia* nyelvhasználatára:

Az enyém ez a nyelv? A gyilkosok nevében beszélek a gyilkosokról. A frissen megásott sírokat, a sebesre vert testeket nem láthatom, de a szavak ki-bejárnak bennem. Mindegyik mocsoktól ragad, hazugságoktól bűzlik [...] Lazán kimondom, leírom, hogy használták, mármint az akkor élt emberek bizonyos szavakat, pedig könnyen lehet, hogy fordítva történt, azok a bizonyos szavak használták az embereket. Akik hagyták, hogy használják őket, azokat. Akik még élvezték is, hogy használva vannak. Ahogy birtokba veszi őket a nyelv, ez a mély barlangból előcsavarodó hulló.⁹

A szerző ezekkel kapcsolatban főként a nyilasok (és általában is a korszak) neologizmusait, illetve embertelen, degradáló, az elfogadhatatlant súlytalanná vagy – idézőjelben – nevetségessé tenni szándékozó, olykor pedig a hivatali stílusregiszter miatt dehumanizáló szóképeit (metaforáit és metonímiáit) emlegeti, amelyből valóban sok található a szövegben. S valóban, nem csak arról van szó, hogy miként, miféle cinizmussal voltak képesek az erőszakot alkalmazók ezeket a szavakat kimondani, használni, hanem hogy a nyelv, a dehumanizáció nyelve preformálta a valóságot, a tetteiket, e kifejezések használata tette könnyebbé magát a cselekvést, mentett fel a lelkiismeretfurdalás és felelősségérzet alól: „fürdővizet kapni”, „úsztatni” vagy „kivinni az itatóra” (ezeket a kifejezéseket a Dunába lövésre használják); „kezelésbe venni” (azaz kínozni); „ledarálni az összeset” (egy turnusnyi foglyot megkínozni egymás után, esetleg meg is ölni őket); „a zsidónők használata”, „élvezeti célra használható zsidónők”.

A KÉPZELETBELI ZSIDÓ

A nyilas tettesek szeme előtt a képzeletbeli zsidó képe lebeg, sztereotípiák érvényesülnek számukra, amikor zsidó orrokat keresnek a keresztény papírokkal rendelkező személyek arcán, vagy amikor a zsidó nők kéjsóvár természetére hivatkozva a női áldozatokat kölcsönösen orális aktusra kényszerítik.¹⁰

Ennek a sztereotip testrepresentációnak egy speciális formája valamely sztereotip tulajdonság révén egy adott állathoz hasonlítás, amely egyben a dehumanizáció egyik tipikus eljárása: ha az emberiségtől, a humán vonásoktól az állattá való lefokozás útján fosztanak meg valakit, megkérdőjelezzik, hogy az emberi

⁹ Uo., 254.

¹⁰ Itt egy megjegyzés, bár itt inkább erkölcsi sztereotípiáról van szó: a regényben egyetlen cigány szerepel, akinek bemutatását némileg problematikusnak látom, hiszen ő mintha „objektív” is megfelelné a cigányokat illető előítéleteknek: áldozatként egyben hóhérá is válik, akinek kihasználható az immoralitása (vagy amoralitása?); bár persze eszköz is a nyilasok kezében, akik őt is bántalmazzák, ha enyhébben is, mint a többieket.

rendbe tartozik-e még. Innentől kezdve karámba zárhatják, elpusztíthatják, akár be is kebelezhetik, miközben gyakran a tisztátalan, abjektnek tekintett állatok közé sorolják. A zsidókat az antiszemita propagandában Tacitustól Hitlerig gyakran élősödők-ként – tetvek, férgek, rovarok, pókok, patkányok – metaforizálják, és féregirtást követelnek (ennek egy végső állomása a náci Saubering, a tisztítás, elgázosítás); furcsamód ezekre az állatokra itt a szövegben nem esik utalás, azonban a másik kedvelt abjektmetaforára, a disznóra igen. A zsidó azonosítása a tiltott állattal az egyike a legelterjedtebb antiszemita sztereotípiáknak – noha a disznó tisztátalan állatnak minősül a zsidó vallásban, s tiltás vonatkozik rá fogyasztását illetően. Claudine Fabre-Vassas szerint „[a]z egyetemes szabály ellenére, amely azzal azonosítja a másikat, az idegent, amit az megeszik, a zsidókat azzal az állattal azonosítják, amelynek a fogyasztása tilos számukra”.¹¹ Rákiról és Bakonyvölgyiről megtudjuk, ők viszont szeretik a disznótorost, és az azzal analógiába hozott zsidó lányokat: „Házasemberek mind a ketten, de az utóbbi időben, mióta hozzáférhető a zsidó lányok, egyet-egyet megkettyintenek. Nem mintha nem lennének meg enélkül. Úgy vannak vele, mint télen a disznótorossal: egyszer-egyszer csak rákóstol az ember a hagymás sült vérré.”¹² Ráadásul ez esetben a vér nagyon gyakran más szövegösszefüggésben kifejezetten abjektnek számít a zsidóság számára: a kóser vágásokon megszabadulnak tőle, a menstruáló nő tisztátalan.

Ugyancsak az inkorporálható étel szerepét osztják egy négyéves kislányra, s ezzel együtt az áldozati állatét (nyúl) is: őt a nyilasházban lakó tizenéves lányok – akár egy állatkát, egy házikedvencet – kiválasztják maguknak, titokban etetik, becézgetik, az egyik vezető viszont előre jelzi, hogy le kell majd vágni, és „paprikást csinálni belőle”. A regényben egy keresztény, de papírokkal nem rendelkező nő egy másik (nem abjekt) állat nevét kapja, Riska Mária vagy Mariska helyett, így degradálódik tehénné a név adta szentség magaslatáról, amint azt ez a blaszfém mondat is jelzi: „Nem minden testvér hiszi a Mária kereszténységét.”

A foglyokat olykor a tárgyak szintjére fokozzák le: a nyilas testvérek futballoznak velük (rugdalják őket a földön, és ide-oda kell gurulniuk); egyik áldozatuk egyre inkább egy „vérző csomaghoz”, egy „rongylabdához” hasonlít. Viszont bizonyos aspektusból még csak a tárgyak szintjén sem léteznek: míg a nyilasok a zsidó lakásokban lefoglalt holmiktól (arany, ékszer, múkincsek, készpénz) pontos összeírást készítenek, az emberi transzportokat csak rövid távon dokumentálják, a Duna-partra kiterelt és ott kivégzett emberekről nem készülnek jelentések.

Lefokozó szerepű lehet az a gyakori – és többszörös – szinekdochikus eljárás, hogy pusztán testrészek szerepelnek teljes testek, és különösen individuumok helyett (az arcot, a tekintetet nem látjuk, és nem is fontos valójában), nagyon gyakran

¹¹ Claudine FABRE-VASSAS, *La bête singulière: Les Juifs, les chrétiens et le cochon* (Paris: Gallimard, 1994), 108.

¹⁶ Andrei OIȘTEANU, *A képzeletbeli zsidó a román (és a kelet-közép-európai) kultúrában: Imagológiai tanulmány*, ford. Hadházy Zsuzsa (Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó, 2005).

¹² ZOLTÁN G., *Orgia*, 41.

többes számban, amivel ugyancsak kiiktatódik az egyediség: „az arany a szájából lett kiszedve”;¹³ „mások az asztalra lapított kezeket verik”;¹⁴ egy szinte kamasz nyilas lány megirigyli az egyik levetkőztetett zsidó nő derekát: „Disznóság, hogy testrészeket nem lehet elvenni és használatba venni! Kár azért a derékért. El fog merülni a Dunában.”¹⁵

A regényben egyébként is fontos személytelenítési eszköz az anonimitás, bár ennek szerepe kettős. A regény referencialitása is oka, vagyis hogy az áldozatok a saját személyes méltóságuk védelmében névtelenek maradhassanak (általában) az olvasó számára,¹⁶ szemben a nyilasokkal, akik a saját nevükön szerepelnek, hogy ne mentesülhessenek a felelősség alól. Nyilván nem is tehető nyilvánossá, hogy milyen atrocitások és szexuális inzultusok érték őket, milyen kínok között kellett befejezni az életüket, milyen megalázó sérüléseket, torzulásokat szenvedett el a testük (és a lelkük) az utolsó pillanatokban. Másfelől viszont névtelenségük azt is involválja, hogy hóhéraik számára nem számítanak sem individuumnak, sem szubjektummal rendelkezőnek. Általában „ti zsidóknak”, „kisanyámnak”, „tatának” szólítják őket, nem egyszer pedig imaginatív héber nevekkkel illetik őket, melyekkel úgyszintén degradálni szándékozzák áldozataikat: Záli, Sára, „sáronrózsák”, vagy állatnevet adnak nekik (Riska). Az is árulkodó, hogy ugyanazon passzusban a zsidó festőnőnek nincs neve, Szlazzsánky Ernőnek – aki festő és iparművész volt, Szalasi elszánt rajongója – viszont igen.

Az elszemélytelenítés másik eszköze a pusztá számának tekintés, például, hogy mindenki élete/sorsa csak mint „eset” nyer értelmet (a nyilasokkal dolgozó orvos feladata a „kétséges esetek” megítélése). Véleményem szerint kissé anakronisztikus jelenség egy 1944–45-ben játszódó regényben, de nagyon jellemző: Renner felfedezi, hogy a nyilasok bináris rendszerben gondolkodnak a foglyokkal kapcsolatban, az embertömeget mindig valamilyen szempont alapján kettéválasztják (férfi–nő, zsidó–keresztény, fiatal–öreg, nők esetében: csúnya–szép), és ekkor írógépén írni kezdi: 010101010101.

Más, nem lexikai, inkább a szintaxis és a mondatfűzés szintjén megnyilvánuló szövegsajátosságok is alátámasztják a nyelvi dehumanizációt. A hirtelen, ötletszerű gyilkosságok, acte gratuit-k esetlegességének, véletlenszerűségének és következmény nélkülségének érzékeltetésére rövid, majdnem tómondatok sortűzjellegű gyors egymásutánisága szolgál: „A páter lelő egy nőt. Benn a házban. Hirtelen jöhetett az ötlet. A dőrej mindent megakaszt. Aztán kiderül, hogy semmi baj. Megy minden tovább. A nő lassan és csöndesen szenved ki, egyszerűen átlépnek rajta.”¹⁷ A kivégzések/kínzások is egybefolyatva vannak jelen, például több

¹³ Uo., 160.

¹⁴ Uo., 165.

¹⁵ Uo., 166.

¹⁶ Pontosabban: az áldozatok nagyon ritkán mégiscsak kapnak nevet, de akkor sem az esetleg ténylegesen létező személy eredeti, a kutatások során esetleg kiderült nevét.

¹⁷ ZOLTÁN G., *Orgia*, 58.

eset egyetlen bekezdésben, amitől az áldozatok élete és gyötrelmes halála súlytalanabbnak tűnik fel: legalábbis primér szinten, a benyomások, az értékeltetés szintjén, mert az interpretáció számára természetesen ezzel még hangsúlyosabbá válhatnak/válnak. Passzív szó szerkezetek – amelyek ritkán előfordulnak más narrátori hangok esetében is, illetve más perspektívából – a leggyakrabban nyilasok felől és a kínzásokra, kivégzésekre vonatkoztatva kerülnek elő, és a cselekvés elszenvedésére és/vagy tömeges voltára és/vagy a tettes felelősség alóli mentességére utalnak: „A nyakában aranykereszt. Le lett szakítva, képzelheted!”; egy dialógusban: „A neje ma délután bele lett lőve [a gödörbe]”;¹⁸ ugyancsak egy párbeszédben: az egyik Duna-partra induló turnus „a gettóba lett kísérve”.¹⁹

SZAKRALITÁS ÉS AGRESSZIÓ

Előljáróban talán arra érdemes felhívni a figyelmet, hogy noha elvileg a keresztény elveknek, a szeretetetikának szemben kellett volna állnia a nyilas tettekkel, a magyar háborús bűnösök többsége vallásos volt. Szirmai Rezső újságíróként Gartner Pál pszichoanalitikussal együttműködve 1946-ban magyar háborús bűnösökkel – köztük Kun Andrással – készült interjúkra alapozva megállapítja, sokuk rendszeresen jár templomba, gyón, áldoz; a két szerző magyarázata szerint e látszólagos ellentmondás oka az lehet, hogy a nem egyszer szadista módon is eljáró háborús bűnösök erkölcsi Énje nemcsak a valláserkölcsekre épült, hanem ösztönköveteléseikre is.²⁰ A másik pedig éppen a dehumanizáció aktusa, tegyük mi hozzá, mármint hogy a *ne bántsád felebarátodat* elve és a szolidaritás csak emberekre vonatkozik, az emberiségüktől megfosztott lényekre nem szükségszerűen, bár-mikor felülírható más elvek és bármely ideológia mentén.²¹

Az egész regényben két vonal fut párhuzamosan: a karácsonyé, illetve a nyilas kínzásoké és kivégzéseké (minthogy a nyilas hatalomátvétel után vagyunk jó pár héttel, és Budapest ostroma is ekkor, nagyrészt télen zajlik). Az események időpontjának megjelölésénél eleve alapvető referencia a karácsony (*Szenteste előtt* – *Szenteste idején* –, illetve *Szenteste után* a legfontosabb hívószavak; a másik tető-

¹⁸ Uo., 108.

¹⁹ Uo., 109.

²⁰ SZIRMAI REZSŐ ÉS GARTNER PÁL, *Pszichoanalitikus beszélgetések a háborús főbűnösökkel a börtönben* (Budapest: Faust Kiadó, 1946), 10. Vö. ZOLTÁN GÁBOR, *Szomszéd: Orgia előtt és után* (Budapest: Kalligram Kiadó, 2018), 226.

²¹ Másik adalék, hogy mint ismeretes, Kun páter ferences pap volt, minorita szerzetes. Kézdivásárhelyen, minorita gimnáziumba járt, később Rómában is a ferences rend támogatásával tanult teológiát és bölcsészetet. A II. világháborúban a ferencesek több ízben segítették a háborús bűnösöket, az olaszok Mussolini iránti odaadása is kétségtelen volt, és például a horvát nemzetiszocialisták között is voltak ferencesek. A helyzet persze ennél bonyolultabb volt, Kun és a horvátok is álltak egyházi eljárás alatt, viszont, amint azt Zoltán Gábor is megállapítja a *Szomszéd*-ban, minden bizonnyal szükségszerű logikai kapcsolat volt az egyházi hovatartozás és Kun személyiségvonásai között, vagyis hogy „éppen ebből a fokozottan népközelí, más rendekhez képest kevésbé intellektuális és kevésbé univerzális rendből állnak elő efféle figurák”. (ZOLTÁN G., *Szomszéd...*, 54–56.)

pont – nyilvánvalóan hasonló, szinte szakrális esemény – Szálasi Ferenc 48. születésnapja), ez az időszámítás érvényesül a regény végén egy későbbi beszélgetésben is, amikor Rennerné így válaszol arra a kérdésre, hány órákor vitték őket a kivégzésre: „Édesem, nekünk ott nem volt óránk. Semmink se volt. A széjjelvert, szétbaszott testünk volt. Estefelé. Tulajdonképpen akkor, amikor az első gyertyát gyújtja az ember a karácsonyfán.”²² Az egyik sebtében összehozott esküvőn Kun páter így tesz ígéretet, hogy karácsonyeste majd részt vesz a zenélésben (a részletből egyébként zene/művészetek és az agresszió párhuzamossága is megmutatkozik): most „nem áll kötélnek, mert mint mondja, sürgős kinyírása van, de számítsanak rá, Szenteste tiszteletére játszani fog. És természetesen holnap – azaz a mai szent vasárnapon, ami Ádvent utolsó vasárnapja – összeadja Kiss György testvért a Tóth Icu testvérnővel.”²³ A karácsonyi ünnepen valóban Schubert *Ave Mariáját* játssza a „Tizenkétker” mandolinzenekara, és Kun páter hegedüli a „légiesnek” ható szólót; de rögtön utána tömeges kivégzés következik a kertben. Viszont az egyik csoport a Dunánál a sortűz előtt tudja meg Kun pátertől, hogy Szentestére való tekintettel nem végzik ki őket, kegyelmet (értsd: haladékot) kapnak, pedig, mint hangsúlyozza, ők – velük, keresztényekkel szemben – nem ismerik Jézust mint megváltót. A szakralitás kifordítása amúgy is a tömeggyilkos, több ezer ember haláláért felelős Kun páter „jézusi” alakjában éri el a kiteljesedését, akiről Désiné például kijelenti, hogy „éppen krisztusi korba érve változtatta meg az életét”. Kun páter mindamellettt harcos prédikátor vagy kereszties lovag alakjában is tetszeleg, aki a krisztusi utat éppen nem a szeretetben véli megtalálni.²⁴ Prédikációja érinti Horthy kiugrási kísérletét, amelynek köszönhetően „nem lett volna több családi élet, becsület, tisztesség, szabadság, szentmise, oltáriszentség, csak istentelenség és rabszolgasors”, de Szálasi hatalomra jutásának köszönhetően mégis az előbbi – értsd: hungarista – értékek győzedelmeskedhettek, s a példamutató magatartás ezekben a történelmi időkben számára: az egyik kézben rózsafüzér, a másikban revolver. A Bibliát viszont az eskütételnél elvetik, a benne szereplő összes zsidó miatt, és mert „a szavak súlyát ebben a helyiségben nem a Biblia adja meg, hanem a vér”.²⁵

A keresztény, katolikus utalásoknak csak látszólagos ellenpólusa az ugyancsak testi, fizikai, a vér primátusát adó dionüszoszi/orgiasztikus aspektus, mely a szakralitás és ritualitás egy másik lehetősége (de ez is kiforgatva, torzítottan és csonkítva tud csak megjelenni.) Ehhez persze hozzátartozik a rengeteg, külön kínzásokkal is súlyosbított, nyilvánossá tett erőszakos nemi aktus, amelynek for-

²² ZOLTÁN G., *Orgia*, 302.

²³ Uo., 53.

²⁴ „Kétféle utat különböztet meg Krisztus. Az egyik a széles út, amelyen jární könnyű, amelyen nincsenek akadályok, ámde Krisztus azt mondja, hogy ez a pokolba vezet. Lépjetek tehát a szűk útra, ahol akadályok gördülnek elétek, és bízzatok bennem, és mennybéli kegyelemben fogtok részesülni. Nehéz és göröngyös és tövises ez az út, de aki ezen az úton jár, az az én utamat járja, és a mennyek országába jut.” Uo., 91.

²⁵ ZOLTÁN G., *Orgia*, 131.

mációi, alakzatai gyakran Sade-ot idézik, s nem egyszer a delikvens halálával végződnek. Másrészt viszont rengeteg esküvőt is tartanak a XII. kerületi nyilas szervezetben – néha igazi, valóban összetartozó párokat adnak össze, ám nem egyszer némileg hevenyészve is megkötnek házasságokat, amelyek nem valódi vágyakra, vonzalomra alapozódnak. Ennek megfelelően a szervezetben meglehetősen gyakori a gyermektelen házaspár, több pár esetében probléma a terméketlenség, az örömtelen aktus, az impotencia, illetve hogy a férj látens homoszexuális: „Ami ellentétben áll azzal, hogy a hungarizmus nemcsak a családokra épülő nemzetet hirdeti, hanem faji alapon áll. Vagyis elvárás, hogy minden tag rendszeresen nemzeni, illetőleg megfoganni köteles”.²⁶ De maga az esküvő – amely ekként a termékenység dicsőítésének és az életöröm megnyilvánulásának az aktusa lenne – azért is fontos esemény a nyilasházban, mert a hungaristák egyébként is kedvelik a teatralitást, s ezek a rítusok, ünnepségek nemcsak a (kvázi nietzschei és Szabó Dezső-i) életfilozófiai tartalom, hanem a külsőségek miatt is fontosak.

Annak vizsgálata, hogy miképpen fordul át a regényben a dehumanizációs attitűd és cselekvés textualitásba, minden bizonnyal magyarázatot ad a recepcióban megnyilvánuló kettősségre, a lelkesedés és idegenkedés elegyére: hiszen talán kidomborítja, mennyire komplex az az eszköztár, ami így hat az olvasóra, aki a regényt olvasva nemhogy kényelmetlenül érzi magát, hanem egyenesen rosszul lét fogja el, zsigerileg érintetté válik.

²⁶ Uo., 87.